

УДК 911.2 : 551.4

ГЕОТУРИСТИЧНІ АТРАКЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО ШЛЯХУ “ГЕО-КАРПАТИ” (УКРАЇНСЬКА ЧАСТИНА)

**І. Бубняк, Ю. Зінько, М. Мальська,
Л. Скакун, О. Яцожинський,**

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

А. Салецькій,

Вроцлавський університет, Польща

У рамках реалізації науково-освітнього проекту з розбудови транскордонного (українсько-польського) геотуристичного шляху “Гео-Карпати” обґрунтовано базові і додаткові геотуристичні об’єкти у межах природних регіонів Бескид, Горган і Центрального Передкарпаття. Здійснено науково-освітню та рекреаційно-туристичну оцінку потенційних геотуристичних об’єктів. З врахуванням існуючої мережі туристичних і транспортних шляхів розроблено траскторію проходження української частини міжнародного геошляху “Гео-Карпати”.

Ключові слова: геотуризм, шлях, “Гео-Карпати”, геотуристичні об’єкти, науково-освітня оцінка, рекреаційно-туристична оцінка.

Геотуризм є формою популяризації і представлення геолого-геоморфологічних умов певної території непрофесійним споживачам. Одночасно це спеціалізована форма туризму, де головним фокусом уваги виступають геолого-геоморфологічні атракції [13]. Важливою складовою геотуризму є *геотуристичні шляхи*, що охоплюють геотуристичні атракції, розміщені вздовж спеціально розробленого шляху.

Проблема розвитку геотуризму в Україні стала актуальною в останнє десятиріччя. Розробляються проекти з впровадження цієї форми пізнання геологічної спадщини в національних парках та відомих геотуристичних місцевостях – Дністровський каньйон, Кримські гори, Подніпров’я. Українські Карпати, як регіон зі значним геотуристичним потенціалом, має сприятливі умови для розробки проектів з облаштування геотуристичних атракцій та прокладання геотуристичних шляхів. Один з таких проектів передбачено реалізувати в період 2012-2014 рр. шляхом розбудови міжнародного геотуристичного шляху “Гео-Карпати” в рамках Програми Добросусідства Польщі-Білорусі-України на період 2007-2013 рр.

Метою представленої роботи є обґрунтування (вибір) геотуристичних об’єктів для формування української частини геотуристичного шляху “Гео-Карпати”.

Серед основних завдань представленого дослідження виділено наступні:

- 1) Аналіз геолого-геоморфологічних умов прикордонної частини Українських Карпат та оцінка об’єктів їх геоспадщини.
- 2) Здійснення селекції об’єктів геоспадщини для їхнього включення до української частини геошляху “Гео-Карпати”.
- 3) Обґрунтування можливого варіанту проходження міжнародного геотуристичного шляху “Гео-Карпати” в межах досліджуваної території.

Програмою ЮНЕСКО рекомендовано деякі методичні засади планування геотуристичних шляхів [13, 15]. Більшість з них мають низку складових, які можна вважати типовими для геошляхів. Серед них: 1) геологічна та освітня основа шляху; 2) інформаційні вказівники, таблиці, макети; 3) рекламне та інфраструктурне забезпечення; 4) шкільні та студентські програми навчання та ознайомлення; 5) наявність музеїв, геологічних експозицій та діючих виставок; 6) екскурсії з гідами та провідниками; 7) наявність інформаційних путівників, карт, листівок, буклетів.

Для Українських Карпат останнє десятиліття характеризується активізацією робіт з вивчення і збереження геоспадщини, які проводять дослідники з геолого-геоморфологічних дисциплін та практики геологічних і природоохоронних служб. Зокрема, геологічними службами проведено паспортизація заповідних геологічних об'єктів у чотирьох Карпатських областях [2, 3], і здійснена комплексна характеристика цінних геоморфологічних об'єктів [4], розпочаті проекти з виділення об'єктів до Європейського списку геоспадщини та розроблено ряд геотріпів і спеціалізованих на геоспадщині природничих стежок у національних парках [4]. Особливе місце займають геологічні путівники, орієнтовані на освітні та наукові групи [7, 8, 9].

Активніше здійснюється діяльність у напрямі збереження і туристичного використання у Польських Карпатах. Тут проведена детальна інвентаризація основних категорій охорони геоспадщини – пам'яток природи, резерватів та документаційних осередків. Проведено їх оцінку за науковою та освітньою цінністю [6, 11, 12, 14]. Кілька десятків геолого-геоморфологічних об'єктів регіону Польських карпат увійшли до складу національного каталогу геотуристичних об'єктів [11].

Одна з перших міжнародних ініціатив щодо впровадження геотуризму в Карпатському регіоні реалізуватиметься на українсько-польському пограниччю у *проекті “Гео-Карпати – українсько-польський туристичний шлях”*, підготовленому в рамках міжнародної *“Програми транскордонної співпраці Польща – Білорусь – Україна на 2007-2013 роки”* [10]. Його розробниками виступили навчальні заклади України та Польщі: Вища технічна школа в Кросно (Підкарпатське воєводство) та Львівський національний університет імені Івана Франка. У рамках проекту передбачається опрацювати концепцію та облаштувати транскордонний геотуристичний шлях протяжністю понад 700 км. Серед головних завдань, які передбачається реалізувати у цьому дворічному проєкті (2012-2013) є: інвентаризація геотуристичних об'єктів (геотуристичних атракцій) території досліджень; інвентаризація об'єктів інфраструктури – нічліжних, гастрономічних; обґрунтування та ознакування геотуристичного шляху, просування геотуристичного продукту на вітчизняному та міжнародному ринку. Геотуристичний шлях трасуватиметься гірськими масивами Кросненського та Перемишльського під-регіонів (Підкарпатське воєводство) та Львівщини й Івано-Франківщини. У межах геотуристичного шляху передбачається розмістити 28 інформаційних щитів з описом найважливіших геотуристичних атракцій. Інформаційно-рекламне забезпечення транскордонного геотуристичного шляху передбачає створення інтернет-порталу “Гео-Карпати”, де буде представлено перебіг шляху з описом геотуристичних атракцій, а також туристичну інфраструктуру [10].

На вступній фазі проєкту “Гео-Карпати” було досліджено геотуристичний потенціал окремих регіонів Українських Карпат (Бескиди, Горгани та Передкарпаття),

де можна спостерігати значну кількість цінних у науково-освітньому відношенні геолого-геоморфологічних об'єктів, які мають туристичну привабливість і можуть стати основою для створення туристичних маршрутів, в тому числі геотуристичних [1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 12]. Ці три природні райони у своїй основі мають своєрідну геологічну будову, а також її геоморфологічну вираженість, що послужило умовою до формування тут мережі пам'яток неживої природи геолого-геоморфологічного типу [2, 3]. У межах досліджуваної території виокремлено шість типів цінних геолого-геоморфологічних утворень, зокрема – стратиграфічні, палеонтологічні, тектонічні, геоморфологічні, гідролого-геоморфологічні та історико-гірничодобувні об'єкти. Селекція об'єктів геоспадщини для проєктованого геотуристичного шляху здійснювалась на основі таких критеріїв і характеристик: науково-освітня і естетична цінність об'єктів геоспадщини з визначенням типу об'єкту, природоохоронний статус, науково-освітнє забезпечення та характер туристично-рекреаційного використання. Природоохоронний статус досліджених об'єктів представлений такими категоріями як пам'ятки природи, заповідні урочища. Крім цього, вони можуть входити до складу великопросторових заповідних територій – природних національних і регіональних ландшафтних парків. Науково-освітнє забезпечення об'єктів геоспадщини оцінювали за кількістю наукових і науково-освітніх публікацій (монографії, статті, геологічні каталоги, путівники). Характер туристично-рекреаційного використання стосувався як самого об'єкту, так і прилеглої території. Його визначали за характером доступності, ступінню відвідуваності, наявністю інфраструктури та інформаційного забезпечення. У результаті дослідження української частини проєктованого геотуристичного шляху на основі науково-освітніх та рекреаційних критеріїв було виділено 40 потенційних геотуристичних атракцій, які можна включити як складові елементи геосляху (див. таблицю).

Таблиця

Потенційні об'єкти для створення геотуристичного шляху “Гео-Карпати”

№ п/п	Назва об'єкту	Геолого-геоморфологічна спадщина та природоохоронний статус об'єкту	Тип за змістом та науковою цінністю	Базовий чи додатковий об'єкт геотуристичної траси	Характер рекреаційно-туристичного використання
1.	Відслонення палеогенових відкладів в околицях Борислава	–відслонення менілітових товщ –тектонічні форми (насуви, складки)	Стратиграфічно-тектонічний	Базовий	Доступ до об'єкту необлаштований. Поруч – стихійна зона відпочинку біля річки.
2.	Відслонення добротвірських верств у Надвірній	–відслонення добротвірських верств	Стратиграфічно-літологічний	Базовий	Доступ ускладнений. Знаходиться на лівому березі ріки Бистриці Надвірнянської, можливий огляд з необлаштованої території міського парку відпочинку.

3.	Відслонення слобідських конгломератів у Надвірній	– відслонення слобідських конгломератів	Стратиграфічно-літологічний	Базовий	Відслонення знаходиться на лівому березі ріки Бистриці Надвірнянської. Доступ до об'єкту необлаштований. Перед відслоненням – зона стихійного відпочинку біля річки. Можливий огляд з території міського парку відпочинку.
4.	Відслонення стебницьких відкладів у м. Надвірна	– найбільше відслонення стебницьких відкладів в Європі. – тут відслонюються флішоподібні мілководні червоні аргіліти, алевроліти пісковики, що утворюють крило великої складки. – на нижній поверхнях пісковиків зустрічаються численні сліди тварин – птахів, парнокопитних. – пам'ятка природи місцевого значення	Стратиграфічний, тектонічний, палеонтологічний	Базовий	Доступ до об'єкту необлаштований. Можливий огляд об'єкту з необлаштованої зони відпочинку біля річки Бистриця Надвірнянська.
5.	Прутський розріз міоценових відкладів	– відслонення міоценових відкладів – тектонічні форми (насуви, складки) – скельні утворення	Стратиграфічно-тектонічний	Додатковий	Доступ до об'єкту необлаштований. Поруч – зона стихійного відпочинку біля річки Прут.
6.	Чечвинські туфи	– відслонення олігоцен-міоценових відкладів – тектонічні форми (насуви, складки)	Стратиграфічно-літологічний	Базовий	Доступ до об'єкту ускладнений. Знаходиться на лівому березі р. Чечви. Огляд можливий з протилежного берега річки, де розташована зона тимчасового відпочинку
7.	Гора Цепіга	– відслонення менілітових відкладів оглігоцену – тектонічні форми (насуви, складки) – скельна стіна	Стратиграфічно-тектонічний	Базовий	Відслонення знаходиться на лівому березі ріки Бистриці Надвірнянської. Доступ до об'єкту необлаштований, добра оглядовість з моста на дорозі Надвірна – Битків.

8.	Святославський кар'єр у Сколівському районі	– відслонення крейдових і олігоценових флішових порід	Стратиграфічний	Додатковий	Доступ до об'єкту необлаштований. Наявні численні місця для огляду відслонення.
9.	Кар'єр воротищенських глин / кар'єр цегляного заводу м. Болахів	– відслонюються темно-сірі глини, в центральній частині пісковики, що падають на північний-схід під кутом 20-30 градусів. – в нижній частині глин зустрічаються друзи гіпсів (до 30 см)	Стратиграфічний	Додатковий	Доступ до об'єкту необлаштований. Наявні численні місця для огляду.
10.	Відслонення менілітів Рибник	– відслонення менілітових товщ олігоцену – диз'юнктивні порушення, складки	Літо-лого-стратиграфічний	Базовий	Розташоване вздовж велосипедної туристичної траси на правому березі р. Стрий. Доступ до об'єкту необлаштований.
11.	Контакт стрийських та ямненських відкладів у м. Яремче	– контакт стрийських та ямненських відкладів. – в нижній частині (стрийській) є складки.	Стратиграфічно-тектонічний	Додатковий	Розташований на правому березі р. Прут. Доступ ускладнений. Огляд можливий з оглядового майданчика на протилежному березі річки.
12.	Розріз орівської скиби поблизу смт Верхнього Синьовидного	– скельна стіна – тектонічні форми (насуви, складки) – відслонення гірських порід	Тектонічний	Додатковий	Відслонення знаходиться на правому березі р. Опір. Доступ до об'єкту ускладнений.
13.	Фронтальна частина Скибового покрову Українських Карпат	– відслонюються менілітові відклади, головно аргіліти, серед яких знаходяться потужні пласти пісковиків (до 10 м.). – товща знаходиться в перевернутому заляганні, утворюючи складку, що є типовим для фронтальних частин орогенів.	Тектонічний	Додатковий	Відслонення знаходиться біля дороги Болахів – Тисів. Доступ до об'єкту необлаштований.
14.	Зона насуву Зовнішніх Карпат на Передкарпатський прогин	– контакт чорних інтенсивно-складчастих аргілітів менілітової світи олігоцену, що насунуті на олістостромові утворення воротищенської світи Передкарпаття	Тектонічний, геоморфологічний	Додатковий	Розташоване на березі р. Прут на південно-західній околиці с. Делятин. Поблизу є зона відпочинку біля води

15.	Складка Ослави	<ul style="list-style-type: none"> – контакт слобідських конгломератів з добротівськими верствами. – замикання антиклінальної складки, різні мезоструктури – складки, насуви, дзеркала ковзання, тріщини. – каньйоноподібні скельні відрїзки долин 	Тектонічний, геоморфологічний	Додатковий	Розташований в долині р. Ослави поблизу с. Добротів. Доступ до об'єкту необлаштований.
16.	Готичні складки у м. Яремче	<ul style="list-style-type: none"> – тектонічні форми (насуви, складки) – Найбільше відслонення стрийських відкладів в Карпатах. Тут представлені різноманітні типи складок: кроквоподібні (шевронні), складки пов'язані з проникненням розлому, псевдоскладки, що виникли за рахунок інтерсекції поверхні відслонення та пластів порід (у верхній правій частині відслонення). – входить до складу Карпатського НПП 	Тектонічно-стратиграфічний, геоморфологічний	Базовий	Розташоване на правому крутому березі ріки Прут. Огляд можливий з протилежного берега р. Прут, де розташована зона тимчасового відпочинку біля води.
17.	Флексура в Дорі	<ul style="list-style-type: none"> – відслонення стрийських відкладів – пам'ятка природи місцевого значення 	Тектонічний, геоморфологічний	Базовий	Розташоване на правому крутому березі ріки Прут. Огляд можливий з протилежного берега р. Прут, де розташована зона тимчасового відпочинку біля води.
18.	Складки біля с. Буковець Долинського р-ну	<ul style="list-style-type: none"> – унікальне відслонення, де можна спостерігати декілька фаз деформацій – утворення складок та насувних структур, глинку тертя, жильні утворення. – відслонюються стрийські середньо - до груборитмічного перешарування пісковиків, алевролітів та аргілітів. 	Тектонічний	Базовий	Знаходиться на лівому березі р. Сукіль. Доступ ускладнений. Огляд можливий з протилежного берега річки, де є необлаштована зона тимчасового відпочинку .
19.	Складки біля с. Буковець	<ul style="list-style-type: none"> – відслонення, де можна спостерігати кроквоподібні (шевронні) складки, розломи, пов'язані з розвитком складок. – у центральній частині відслонення велике тектонічне порушення. – відслонюються стрийські середньо- до грубо ритмічного перешарування пісковиків, алевролітів та аргілітів. 	Тектонічний	Базовий	Знаходиться на лівому березі р. Сукіль. Доступ ускладнений. Огляд можливий з протилежного берега річки, де є необлаштована зона тимчасового відпочинку .

20.	Водоспад та скелі біля с. Бубнище	<ul style="list-style-type: none"> – виходи порід до 10 м висотою, утворюють низку водоспадів. – відслонення складене стрийськими відкладами, що розділені нижніми та верхніми насувами з дзеркалами ковзання. – блоки утворюють характерні чечевицеподібні тіла. 	Тектонічно-геоморфологічний	Додатковий	Об'єкт відслонюється в руслі р. Сукіль на її правому березі. Доступ до об'єкту задовільний. Поруч розташована зона відпочинку зі стаціонарними закладами розміщення і харчування.
21.	Складка в Демні	<ul style="list-style-type: none"> – відслонюються середньоєоценові пісковики (потужністю до 50 см) та аргіліти (до 20 см), які зім'яті в складки та перетинаються різноорієнтованими трщинами. – спостерігається взаємодія компетентних та некомпетентних товщ. 	Тектонічний	Додатковий	Відслонення знаходиться на правому березі р. Сукіль. Доступ необлаштований.
22.	Квеста Скибової зони біля с. Козаків	<ul style="list-style-type: none"> – скиби та луски складені крейдовими та флішовими відкладами. – добре видно падіння верст в південно-західному напрямі під невеликими кутами, та круті північно-східні схили. 	Тектонічно-геоморфологічний	Додатковий	Розташований вздовж дороги Болехів-Козаківка у долині р. Сукіль. Найкращий вигляд має з правого берега р. Сукіль, з площадки, що знаходиться поруч з ретранслятором мобільного зв'язку.
23.	Місце знаходження плейстоценової фауни та грязьовий вулкан Старуня у Богородчанському р-ні	<ul style="list-style-type: none"> – місце знаходження викопної фауни – мамонта, носорога, оленя та інших тварин – грязьовий вулкан являє собою дуже положистий конус діаметром 20 м і висотою 1,5 м з невеликим жерлом діаметром 0,3 м, з якого виділяється глина та розсіл – пам'ятка природи загальнодержавного значення 	Палеонтологічно-геоморфологічний	Базовий	Добра транспортна доступність та необлаштований доступ до об'єктів
24.	Панорама Чорногірського хребта	<ul style="list-style-type: none"> – добра оглядовість основних вершин: Говерла, Петрос, Брескул – панорама має високоестетичний вигляд – входить до складу Карпатського НПП 	Геоморфологічний	Базовий	Оглядовий пункт розташований на дорозі Ворохта-Заросляк. Потребує облаштування як зона тимчасового відпочинку

25.	Долина потоку Же- нець з водоспадом Гук Женецький	<ul style="list-style-type: none"> – вплив тектонічних особливостей на геоморфологію – потічки часто течуть по напластуванню гірських порід, або вздовж тріщин. – активні сучасні геоморфологічні процеси: зсуви, осипи – численні мезоструктури – невеликі насуви, дуплекси, невеликі розломи – входить до складу Карпатського НПП 	Геоморфологічно-тектонічний	Базовий	Розташований в урочищі Женець вздовж екоосвітньої стежки Карпатського НПП. Доступ облаштований, є оглядовий майданчик біля водоспаду.
26.	Долина р. Кам'янка з водоспадом	<ul style="list-style-type: none"> – відслонення яменських пісковиків – каньйоноподібні скелясті утворення – водоспад Кам'янка висотою 6 м – входить до складу НПП “Сколівські Бескиди” 	Геоморфологічний	Базовий	Облаштований доступ до водоспаду, вздовж долини ознакована еколого-освітня стежка, наявні облаштовані місця для тимчасового відпочинку та харчування
27.	Меандра р. Стрий	<ul style="list-style-type: none"> – репрезентує рідкісний в Українських Карпатах тип врізаних річкових меандр. – розвинутий комплекс терас нижнього і середнього рівня – фіксуються виходи флішових порід олігоцену з активним протіканням гравітаційних процесів 	Геоморфологічний	Додатковий	З гори Спароска та її підніжжя поблизу с. Рибник спостерігається добра оглядовість меандр Стрия. Територію використовують для тимчасового відпочинку.
28.	Скелі Довбуша	<ul style="list-style-type: none"> – скелі висотою до 40 м складені яменськими пісковиками палеогену. Пісковики від грубозернистих до дрібнозернистих. В деяких місцях вдається встановити елементи залягання. – характерні форми стільникового вивітрювання, скелі розбиті системами тріщин. – мають значну культурно-естетичну цінність – у скелях багато природних та рукотворних печер, з якими пов'язані численні легенди про легендарного опришка Олексу Довбуша. – комплексна пам'ятка природи, входить до складу Полянського РЛП 	Геоморфологічно-літологічний	Базовий	До Скелі Довбуша підходять ґрунтова дорога та туристичні стежки. Забезпечено доступ до основних атракцій скельного комплексу – печери, тріщини, скельні виступи. Навколо Основного масиву скельного комплексу облаштовано зону тимчасового відпочинку.

29.	Урицькі Скелі	<ul style="list-style-type: none"> – скельний комплекс за морфологічним типом – складна стінка – добре помітні елементи залягання ямненських пісковиків – характерна тріщинуватість порід та виражені форми мікрорельєфу – фіксуються залишки пазів – конструктивних елементів давньоруської фортеці Тустань – унікальний естетично-культурний об’єкт – входить до складу НПП “Сколівські Бескиди” та державного заповідника “Тустань” 	Геоморфологічний	Базовий	Облаштований доступ до основних атракцій комплексу Урицьких скель – екоосвітня та історико-культурна стежка. Скелі – добрий оглядовий пункт. Поруч є зона тимчасового відпочинку і облаштована територія для проведення культурно-освітніх акцій (щорічний етнофестиваль “Ту Стань”)
30.	Яремчанські Скелі Довбуша в урочищі Дрибки	<ul style="list-style-type: none"> – скелі з характерними формами мікрорельєфу – відслонення ямненських пісковиків – входить до складу Карпатського НПП 	Геоморфологічний	Додатковий	Добра транспортна доступність до початку стежки, до скельного масиву веде облаштована еколого-освітня стежка, забезпечена інформаційними стендами.
31.	Скелі Спас в Старосамбірському районі	<ul style="list-style-type: none"> – скелі з характерними формами скельного мікро- і нанорельєфу – відслонення порід спаської світи – пам’ятка природи місцевого значення 	Геоморфологічно-стратиграфічний	Базовий	До скельного масиву веде об’єднана тематична стежка “Стежка Князя Лева”. Недалеко від комплексу скель облаштована зона відпочинку.
32.	Тишівницькі скелі	<ul style="list-style-type: none"> – скельні утворення у ямненських пісковиках – переважають морфологічні типи – скельна стіна, скельний мур 	Геоморфологічний	Додатковий	Розташовані на правому березі р. Опір. Доступ до скель облаштований. Добра оглядовість скель з протилежного берега, де знаходиться необлаштована зона відпочинку біля води

33.	Скелі гори Тирса	Скелі різної форми та величини (від 10 до 30 м). Скелі складені різнозернистими світло-сірими пісковиками ямненської світи нижнього палеогену.	Геоморфологічний	Додатковий	До скельного масиву веде пішохідна стежка від р. Сукіль (с. Козаківка). Територія скель використовується як зона тимчасового відпочинку. Поруч розташований атракційний об'єкт – озеро Мертве
34.	Обвал гірських порід і конус виносу селевого потоку	–обвальні утворення ямненських пісковиків –конус виносу бічного селевого потоку на заплаву р. Прут –контакт стрийських та ямненських пісковиків	Геоморфологічний	Додатковий	Розташований вздовж траси Микулинці-Ямна. Доступ необлаштований.
35.	Водоспад Пробій у Яремче	–водоспад висотою 5 м на р. Прут в тріщинуватих ямненських пісковиках –каскадний морфологічний тип водоспаду –добре виражені різні типи тріщинуватості порід –унікальний естетичний об'єкт, пам'ятка природи місцевого значення –входить до складу Карпатського НПП	Гідролого-геоморфологічний	Базовий	Облаштований доступ до водоспаду – навісний пішохідний міст. Поруч облаштована зона відпочинку (котеджі і будинки відпочинку), гастрономічні заклади та об'єкти дозвілля
36.	Манявський водоспад і каньйоноподібний фрагмент долини р. Маняви	–водоспад висотою 16 м приурочений до товщі флішових утворень еоцену Скибового покриву Українських Карпат (вигодська світа), складеної дрібноритмічним перешаруванням окремеліх плитчастих вапняків та алевролітів –перед водоспадом долина р. Маняви на протязі 200 м має у нижній частині вигляд каньйону висотою стінок до 20 м. –у корінному ложі р. Маняви є кілька порогів висотою до 2 м –об'єкт має велику естетичну цінність –входить до складу заказника “Скит Манявський”	Гідролого-геоморфологічний	Додатковий	Доїзд до водоспаду ґрунтовою дорогою, далі 2,5 км пішою стежкою. Територія біля водоспаду використовується для тимчасового відпочинку
37.	Бухтівецький водоспад	–водоспад каскадного типу висотою 7,5 м, складений сірими окремеліми вапняками середнього міоцену –пам'ятка природи місцевого значення	Гідролого-геоморфологічний	Додатковий	Доступ до об'єкту необлаштований. Тимчасова зона відпочинку.

38.	Водоспад біля с. Сукіль	– висота водоспаду 15 м, складений палеогеновими відкладами середньоритмічного перешарування – різноманітні мезоструктури – насуви, тріщини, дзеркала ковзання	Гідролого-геоморфологічний	Додатковий	Доступ до об'єкту необлаштований. Використовується як зона тимчасового відпочинку.
39.	Озеро Геологів у Стрийському районі	– штучна водойма глибиною 40 м, яка утворилася внаслідок затоплення вирви від вибуху розвідувальної свердловини на Угерському газовому родовищі у 1941 році.	Гірничо-гідрологічний	Базовий	Озеро розміщене поблизу траси Стрий-Сколе. Довкола озера облаштована зона для тимчасового відпочинку.
40.	Нафтова свердловина в м. Борислав	– пам'ятка таблиця на місці першої нафтової свердловини у м. Бориславі – пам'ятка природи місцевого значення	Гірничо-промисловий	Додатковий	Розташована по вул. Церковній у районі Поток міста Борислава Об'єкт не обладнаний для екскурсійного відвідування

Ці геотуристичні об'єкти були поділені за характером (типом) об'єктів геолого-геоморфологічної спадщини на стратиграфічні, літологічні, тектонічні, палеонтологічні, геоморфологічні, гідрологічні та гірничопромислові групи. Багато з досліджуваних об'єктів відносяться до перехідного типу: стратиграфічно-літологічні, стратиграфічно-тектонічні, геоморфологічно-літологічні, гідролого-геоморфологічні. Зокрема, виділено 11 стратиграфічних і стратиграфічно-літологічних, 11 тектонічних і тектонічно-стратиграфічних об'єктів, 1 палеонтологічний, 11 геоморфологічних, 4 гідролого-геоморфологічних і 2 гірничопромислових об'єктів. У свою чергу рекреаційно-туристична характеристика об'єктів геоспадщини дозволила виділити різноманітний характер і ступінь їхнього освоєння для потреб відвідувачів. У більшості випадків доступ до об'єктів геоспадщини необлаштований. Винятком є об'єкти, які входять до складу еколого-освітніх стежок у національних і регіональних ландшафтних парках (Скелі Довбуша (урочище Дрибки), Скелі Довбуша (Бубнище), Урицькі скелі, скелі Спас, долина річки Кам'янки, долина потоку Женець, водоспад Пробій, озеро Геологів). Ці об'єкти у першу чергу виконують пізнавальну функцію. Поблизу більшості геотуристичних місць або на певній віддалі від них знаходяться необлаштовані зони відпочинку (8 об'єктів), облаштовані зони відпочинку (16), нічліжно-гастрономічна інфраструктура (5), оглядові місця (15), пункти з надання послуг (3).

На основі науково-освітніх критеріїв та характеру рекреаційно-туристичного використання об'єктів геоспадщини здійснено селекцію досліджуваних об'єктів геоспадщини на дві групи: базові та додаткові для формування геотраси – по 20 кожних. Менеджментом проекту “Гео-Карпати” [10] передбачено облаштування лише 16 базових геотуристичних об'єктів на українській частині геосляху, тому деякі з потенційних базових об'єктів (всього 20) будуть представлені кількома розрізами, наприклад, стратиграфічні відслонення у Надвірній, тектонічні відслонення в Ярем-

че чи різноманітні розрізи у Верхньому Синьовидному, де повинен знаходитись інформаційно-освітній центр української частини маршруту.

Для визначення траєкторії геошляху окрім обраних геотуристичних об'єктів буде враховано структуру існуючих екоосвітніх стежок у національних парках, туристичних стежок (піших, велосипедних), транспортних комунікацій (місцеві, регіональні, національні дороги). Проектований геошлях "Гео-Карпати" на українській стороні об'єднає 16 базових геотуристичних місць, що будуть означені інформаційними щитами, з комбінацією освітніх та туристично-транспортних шляхів. Українська його частина простягатиметься від кордону (скеля Спас на Старосамбірщині) до верхів'я р. Прут (оглядовий пункт на Чорногорі на Яремчанщині). Його загальна протяжність складатиме близько 400 км.

При підготовці інформаційно-графічного та картографічного матеріалу для інформаційних щитів базових геотуристичних об'єктів геошляху "Гео-Карпати" передбачено здійснити наступні дослідження та організаційно-технічні заходи: паспортизацію геотуристичних об'єктів з обов'язковою фотофіксацією, створення ГІС-моделей у вигляді геологічних і геоморфологічних карт, геолого-геоморфологічних розрізів та забезпечення сервісною нічліжно-гастрономічною інформацією. Згада на вище науково-освітня та рекреаційно-туристична інформація про геотуристичні об'єкти геошляху буде представлена на веб-сайті цього проекту. Серед організаційно-технічних заходів із забезпечення функціонування геотуристичного шляху "Гео-Карпати" передбачено створення додаткових ознакованих стежок на геотуристичних об'єктах, що представлені кількома близькими за тематикою геологічними відслоненнями. Передбачено також додаткове облаштування геотуристичних об'єктів малими архітектурними формами освітнього та рекреаційного призначення.

Робота виконана у рамках проекту "Гео-Карпати – українсько-польський туристичний шлях" у рамках міжнародної "Програми транскордонної співпраці Польща – Білорусь – Україна на 2007-2013 роки".

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бубняк І., Віхоть Ю., Накапелюх М. Результати тектонофізичних досліджень флішової товщі Скибового покриву Українських Карпат у долині р. Бистриця Надвірнянська // Геологічний журнал, 2011. – № 2. – С. 72–80.
2. Геологические памятники Украины: Справочник-путеводитель. – Киев, 1985. – 342 с.
3. Геологічні пам'ятки України: У 3 т. / В.П.Безвинний, С.В.Білецький, О.Б.Бобров та ін.; За ред. В.І.Калініна, Д.С.Гурського, І.В.Антакової. – К.: ДІА, 2006. – Т.1. – 320 с.
4. Зінько Ю. Заповідні геоморфологічні об'єкти Українських Карпат: структура, особливості поширення та використання / Зінько Ю., Брусак В., Гнатюк Р., Кобзак Р. // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. - Львів, 2004. – С.260-281.
5. Зінько Ю.В. Формування міжнародного геопарку "Скелясті Бескиди" як центру геотуризму / Ю. В. Зінько // Вісник Львів. ун-ту. Серія міжнародні відносини. – 2008 – Вип. 24. – С. 83-93.
6. Зінько Ю.В., Партика Ю. Законодавче забезпечення охорони геоспадщини: національний і зарубіжний досвід / Ю.Зінько, Ю.Партика // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Тер-

- нопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 51-56.
7. *Лещух Р. Й.* Геологічна практика на Поділлі і в Українських Карпатах: Навч.-метод. Посібн. / Р. Й. Лещух, В. Г. Пашенко, Р. М. Смішко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 224 с.
  8. *Мончак Л. С.* Геологічний путівник по Івано-Франківській області / Л. С. Мончак, О. Р. Стельмах, В. Р. Хомин. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2010. – 240 с.
  9. Путівник геологічних екскурсій: II геодинамічна школа для геологів-зйомщиків України. – Львів; Яремча; Рахів; Берегове: ДП “Західукргеологія”, 2004. – 35 с.
  10. *Скакун Л.* Українсько-польський геотуристичний шлях “Гео-Карпати” / Л.Скакун, Ю. Зінько, А.Бучинська, Я.Внук, Р.Райхель Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 25. – Частина 2. – С. 269-273.
  11. *Alexandrowicz Z.* Geoconservation in Poland for progresses of long-lasting development. – *Przegląd Geologiczny*. – Vol. 56. – nr 8/1, 2008. – p. 579–583.
  12. *Bubniak I. M., Solecki A.T., Śliwiński W.R.* Geoturistic attractions of Ukraine / *Geotourism. A Variety of Aspects*. Ed. T.Ślómka. – Kraków, 2011. – P. 113-127.
  13. *Geotourism* / Edited by Ross K.Dowling and David Newsome. – Elsevier Ltd., 2006. – 260 s.
  14. *Ochrona geoznorodności w Polskich Karpatach* / Pod. red. Alexandrowicz Z. – Warszawa, 2000. – 141 s.
  15. *Ślómka T., Kicińska-Świederska A.* Geoturystyka – podstawowe pojęcia // *GeoTurystyka*. –2004 – Т. 1 – № 1 – S. 5–7.

*Стаття: надійшла до редколегії 01.06.2012
прийнята до друку 12.06.2012*

GEOTOURISTIC ATTRACTIONS OF THE “GEO-CARPATHIANS” TRANSBORDER ROUTE (UKRAINIAN PART)

**I. Bubniak, Y. Zinko, M. Malska,
L. Skakun, O. Yatsozynski,
Ivan Franko National University of L'viv, Ukraine
A. Saletskiy,
*University of Wroclaw, Poland***

Basic and additional geotouristic objects of the natural Beskydy, Gorgany and Central Pre-Carpathian regions have been justified within the framework of the scientific and educational project on the implementation of the transborder (Ukrainian-Polish) geotouristic route. Potential geotouristic objects have been evaluated from scientific, educational, recreational and touristic perspectives. The trajectory of the Ukrainian part of the geo-route “Geo-Carpathians” has been elaborated with regard for the existing network of touristic and transport routes.

Key words: geotourism, route, “Geo-Carpathians”, geotouristic objects, scientific and educational evaluation, recreational and touristic evaluation.

ГЕОТУРИСТИЧЕСКИЕ АТТРАКЦИИ ТРАНСГРАНИЧНОГО ПУТИ “ГЕО-КАРПАТЫ” (УКРАИНСКАЯ ЧАСТЬ)

**І. Бубняк, Ю. Зінько, М. Мальська,
Л. Скакун, О. Яцожинський,
Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина
А. Салецький,
*Вроцлавский университет, Польша***

В рамках реализации научно-образовательного проекта по развитию трансграничного (украинско-польского) геотуристического пути “Гео-Карпаты” обоснованно базовые и дополнительные геотуристические объекты в пределах природных регионов Бескид, Горган и Центрального Прикарпатья. Осуществлено научно-образовательную и рекреационно-туристическую оценку потенциальных геотуристических объектов. С учетом существующей сети туристических и транспортных путей разработана траектория прохождения украинской части международного геопути “Гео-Карпаты”.

Ключевые слова: геотуризм, путь, “Гео-Карпаты”, геотуристични объекты, научно-образовательная оценка, рекреационно-туристическая оценка.